

บทที่ 4

ปัญหา ข้อขัดข้อง และแนวทางการปรับปรุงแก้ไข การพิจารณาในคดีไม่มีข้อยุ่งยากเมื่อนำมาปรับใช้กับคดีตัวเงิน*

4.1 ปัญหาเรื่องความเหมาะสมของการนำคดีไม่มีข้อยุ่งยากมาใช้กับคดีตัวเงิน*

เป็นที่ทราบกันว่ากฎหมายสารบัญญัติในเรื่องตัวเงินได้บัญญัติลักษณะ และประเภท ตลอดจนความรับผิดตามตัวเงินไว้เป็นพิเศษและชัดเจนกว่ากฎหมายสัญญาในลักษณะอื่น กฎหมายในส่วนวิธีสบัญญัติจึงได้กำหนดวิธีพิจารณาคดีตัวเงินไว้เป็นพิเศษ คือ “*กระบวนการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยาก*” โดยกระบวนการพิจารณานี้จะเน้นความรวดเร็วและรัดกุม เพื่อป้องกันมิให้จำเลยที่ไม่สุจริตประวิงคดี ซึ่งกระบวนการพิจารณาดังกล่าวถือว่ามีความเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะนำมาใช้พิจารณาคดีที่มีการฟ้องให้รับผิดตามตัวเงิน เพราะจะช่วยให้การพิจารณาคดีเสร็จไปได้โดยไม่จำเป็นต้องดำเนินกระบวนการอย่างเต็มรูปแบบ แต่อย่างไรก็ตามเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาดังกล่าว ยังมีปัญหาที่ต้องตระหนักดังนี้

4.1.1 ปัญหาเกี่ยวกับผู้ใช้ตัวเงินและการใช้ตัวเงิน

เนื่องจากกฎหมายตัวเงินนั้นวิวัฒนาการมาจากการค้าขายในต่างประเทศ เพื่อเป็นเครื่องมือหรือสื่อกลางเสมือนเงินตรา โดยปกติตัวเงินมักจะใช้ในสังคมการค้าหรือธุรกิจ และผู้ที่ใช้ก็มักจะเป็นพ่อค้า นักธุรกิจ สถาบันการเงิน หรือผู้ที่มีความรู้ในเรื่องตัวเงินพอสมควร เนื่องจากกฎหมายตัวเงินเป็นกฎหมายลักษณะพิเศษที่ผู้เข้าเกี่ยวข้องกับตัวเงินจะต้องรับผลที่ตามมาตามหลักเกณฑ์ของตัวเงิน เพื่อให้ตัวเงินมีความน่าเชื่อถือและมีสภาพบังคับ แต่เมื่อประเทศไทยรับเอากฎหมายตัวเงินมาใช้บังคับแล้ว กลับปรากฏว่ามีความประหลาดและผิดแผกไปจากสภาพดังกล่าว โดยเฉพาะลักษณะการใช้ กล่าวคือ แทนที่จะใช้ตัวเงินในการค้าหรือธุรกิจ และผู้ที่ใช้เป็นพ่อค้า นักธุรกิจ หรือสถาบันการเงิน แต่ในประเทศไทยกลับมีการใช้ตัวเงินในเรื่องอื่นๆ เป็นการผิดวัตถุประสงค์ ไม่ว่าจะใช้เป็นประกันหนี้ ชำระค่าเช่า ชำระหนี้การพนันหรือหนี้ค่าดวงละเมิดทางเพศ หรือการกระทำผิดกฎหมายอื่น หรือแม้กระทั่งใช้เป็นค่าสินสอดหรือของขวัญของฝ่ายชายที่ให้ฝ่ายหญิง และผู้ที่ใช้ตัวเงินก็มีหลากหลาย จึงไม่แปลกที่จะเห็นชาวบ้านธรรมดาใช้ตัวเงินเป็นเครื่องมือทางการเงิน ซึ่งจากสภาพและลักษณะดังกล่าว จึงทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา และในที่สุดปัญหา

ดังกล่าวจะเข้าสู่การพิจารณาของศาลที่ต้องวินิจฉัยชี้ขาดคดีไปในแนวต่างๆ แม้กระทั่งเป็นแนวที่ไม่เคยมีมาก่อนหรือแตกต่างจากหลักกฎหมายตัวของต่างประเทศที่เป็นต้นตำหรับกฎหมายเรื่องตัวเงิน

4.1.2 ปัญหาความไม่สอดคล้องของการตีความใช้กฎหมายสารบัญญัติกับกฎหมายวิธีสบัญญัติ

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องตัวเงินได้บัญญัติถึงความรับผิดชอบตามตัวเงินไว้ชัดเจนยิ่งกว่าความรับผิดชอบตามสัญญาประเภทอื่น โดยผู้ที่ลงลายมือชื่อในตัวเงินต้องรับผิดชอบฐานะและเงื่อนไขตามที่คู่สัญญานั้นๆ กำหนดในตัวเงิน และกฎหมายตัวเงินได้บัญญัติในลักษณะของการปิดปาก ทำให้ผู้ที่รับผิดชอบตัวเงินยกข้อต่อสู้ผู้ทรงตัวเงินได้ยาก เช่น ห้ามยกข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันระหว่างตนกับผู้ส่งจ่ายหรือผู้ทรงคนก่อนขึ้นต่อสู้ผู้ทรงหรือ กำหนดความรับผิดชอบตัวเงินให้เป็นไปตามหลัก Secondary Contracts อันเป็นการยกเว้นหลัก Privity of Contracts อันทำให้พยานหลักฐานในคดีตัวเงินมีความชัดเจนและยากที่จำเลยจะต่อสู้คดีได้ ซึ่งจากเหตุผลดังกล่าว ในส่วนของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจึงบัญญัติวิธีพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากเป็นการรองรับ ทั้งนี้ ก็ด้วยเจตนารมณ์ให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็ว และให้ต่อสู้กันได้ง่ายเฉพาะข้อต่อสู้ในเนื้อความที่ปรากฏในตัวเงินนั่นเอง

แต่ในความเป็นจริงแล้วจะพบว่า การตีความใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไม่สอดคล้องกับหลักกฎหมายตัวเงินตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือไม่สมดังเจตนารมณ์ของกฎหมาย ดังจะเห็นได้จากคดีที่ฟ้องให้รับผิดชอบตัวเงิน ศาลมักจะรับฟังข้อต่อสู้อื่นที่ไม่ใช่ข้อต่อสู้ที่ปรากฏในตัวเงินนั่นเอง เช่น คดีที่โจทก์ฟ้องเรียกเงินตามเช็คที่จำเลยส่งจ่ายเป็นค่าซื้อสินค้าให้โจทก์ ซึ่งตามเจตนารมณ์ของกฎหมายแล้ว จำเลยควรจะยกข้อต่อสู้ได้เฉพาะเรื่องความไม่สมบูรณ์ของเช็คหรือเกี่ยวกับโจทก์เป็นผู้ทรงเช็คหรือไม่เท่านั้น แต่บางกรณีจำเลยกลับต่อสู้ว่าโจทก์ผิดสัญญาซื้อขายสินค้า และศาลก็มักจะรับพิจารณาข้อต่อสู้ดังกล่าวเป็นประเด็นในคดี ยิ่งไปกว่านั้น นอกจากจำเลยจะยกข้อต่อสู้ดังกล่าวแล้ว ยังอาจฟ้องแย้งเรียกค่าเสียหายจากการผิดสัญญาดังกล่าวเข้ามาในคดีตัวเงินด้วย ซึ่งตามแนวคำพิพากษามักจะรับฟ้องแย้งไว้พิจารณาโดยถือว่าฟ้องแย้งที่เกี่ยวกับฟ้องเดิม ดังนั้น แทนที่กระบวนการพิจารณาจะเป็นไปโดยรวดเร็วและรวบรัดสมดังเจตนารมณ์กฎหมาย ต้องกลับเป็นไปอย่างล่าช้าและบางครั้งถึงขนาดที่ต้องเปิดถนัดคำสั่งเดิมที่ให้พิจารณาคดีอย่างคดีไม่มีข้อยุ่งยากเป็นพิจารณาอย่างคดีสามัญ อันต้องกลับไปใช้วิธีพิจารณาคดีสามัญ ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่ามีขั้นตอนและระยะเวลาที่ยุ่งยากและยาวนานกว่าวิธีพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยาก

4.1.3 ปัญหาการพิจารณาข้อต่อสู้ของจำเลย

ปัญหานี้เป็นปัญหาที่มาจากข้อ 4.1.2 กล่าวคือ เมื่อจำเลยยื่นคำให้การต่อสู้คดี ซึ่งศาลจะต้องพิจารณาคำให้การดังกล่าวประกอบกับคำแถลงของจำเลยตาม ป.วิ.พ. มาตรา 196 วรรคสอง (2) โดยหากเป็นข้อต่อสู้ที่ฟังได้ก็ต้องพิจารณาสืบพยานทั้งสองฝ่ายไปโดยไม่ชักช้า แต่หากเป็นข้อต่อสู้ที่ฟังไม่ได้ ศาลต้องพิจารณาพิพากษาโดยเร็ว ซึ่งปกติมักงดสืบพยานโจทก์ จำเลยแล้วมีคำพิพากษาในวันนั้น อย่างไรก็ตามมักจะเกิดปัญหาในการพิจารณาข้อต่อสู้ของจำเลยดังกล่าว เนื่องจากความไม่สอดคล้องของข้อกำหนดเรื่องตัวเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กับวิธีพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งดังกล่าวแล้ว ในข้อ 4.1.2 ดังนั้น ศาลมักจะรับฟังข้อต่อสู้ของจำเลยเป็นประเด็นหรือข้อต่อสู้ในคดี ทั้งที่ตามหลักกฎหมายตัวเงินถือว่าข้อต่อสู้ดังกล่าวเป็นข้อต่อสู้ที่ไม่มีเหตุต่อสู้คดี จึงทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างล่าช้าโดยใช่เหตุ แต่ทั้งนี้ หากศาลปฏิบัติไปในทางกลับกันคือ พิจารณาข้อต่อสู้ของฝ่ายจำเลยอย่างเคร่งครัด โดยการงดสืบพยานโจทก์และจำเลยแล้วมีคำพิพากษา แต่เมื่อการดำเนินกระบวนการพิจารณาดังกล่าวถือเป็นการวินิจฉัยเบื้องต้นในปัญหาข้อกฎหมายตาม ป.วิ.พ. มาตรา 24 ซึ่งมีใช้คำสั่งระหว่างพิจารณา คู่ความสามารถอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวได้ทันทีตาม ป.วิ.พ. มาตรา 227 และ 228 โดยหากคู่ความสามารถหรือฎีกาและศาลอุทธรณ์หรือฎีกาเห็นตามคำสั่งศาลชั้นต้นก็ คงไม่ผลกระทบบ่อย่างใด แต่หากศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาไม่เห็นด้วยแล้วมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ให้ศาลชั้นต้นดำเนินกระบวนการพิจารณาใหม่ตั้งแต่ต้น ผลกระทบย่อมตามมาอย่างแน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวลาที่ต้องเสียไปในช่วงพิจารณาอุทธรณ์ฎีกาของศาลอุทธรณ์หรือฎีกาแล้วแต่กรณี ทำให้การพิจารณาคดีต้องเริ่มต้นใหม่อันส่งผลให้คดีล่าช้ามากขึ้น ซึ่งจากเหตุและผลดังกล่าว จึงมีการบันทึกหลักการดังกล่าวไว้ในประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการและเป็นคำสอนที่ผู้พิพากษาอาวุโสสอนผู้พิพากษารุ่นหลังเป็นหลักว่า “การวินิจฉัยชี้ขาดเบื้องต้นในปัญหาข้อกฎหมาย เป็นเหมือน “ดาบสองคม” ถ้าวินิจฉัยได้ถูกต้อง การพิจารณาคดีก็จะสั้น สะดวก และรวดเร็วขึ้น ถ้าพลังพลาด คู่ความย่อมเดือดร้อน ต้องเสียเวลา เสียค่าใช้จ่ายในการอุทธรณ์ฎีกาเพื่อให้ศาลสูงยกคำพิพากษาศาลล่าง แล้วพิจารณาใหม่ จึงสมควรพิเคราะห์ให้อ่องแท้เสียก่อน” หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ หากวินิจฉัยชี้ขาดเบื้องต้นในปัญหาข้อกฎหมายผิดพลาดแล้ว อาจทำให้คดีหนึ่งเข้าสู่การพิจารณาของศาลถึง 6 ศาล

จากที่กล่าวข้างต้นจึงก่อให้เกิดปัญหาอย่างมากในการพิจารณาข้อต่อสู้ของจำเลย โดยหากพิจารณาอย่างฉาบฉวยหรือหย่อนยานมากก็ทำให้คดีเป็นไปอย่างล่าช้า แต่หากพิจารณาอย่างเคร่งครัด บางครั้งก็อาจทำให้คดียิ่งล่าช้ามากกว่าเสียอีก

4.1.4 ปัญหาการกำหนดประเด็นข้อพิพาทและหน้าที่นำสืบ

เนื่องจาก ป.วิ.พ. มาตรา 182 (5) กำหนดให้คดีไม่มีข้อยุ่งยากไม่จำเป็นต้องมีการชี้สองสถาน ดังนั้น แม้อคดีดังกล่าวจะมีประเด็นยุ่งยากซับซ้อนและศาลไม่ได้เพิกถอนคำสั่งที่ให้พิจารณาอย่างคดีไม่มีข้อยุ่งยากเป็นพิจารณาอย่างคดีสามัญ กับแม้ในกฎหมายเรื่องตัวเงินจะมีข้อสันนิษฐานทางกฎหมายที่เป็นคุณกับผู้ทรงหรือโจทก์ก็ตาม ศาลมักไม่ทำการชี้สองสถานเพื่อกำหนดประเด็นข้อพิพาทและหน้าที่นำสืบ จึงส่งผลให้การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างล่าช้า อย่างไรก็ตาม ในส่วนนี้ได้มีการแก้ไขปรับปรุงหลักกฎหมายในส่วนวิธีพิจารณาคดีมโนสาร่า ซึ่งต้องนำมาใช้พิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากด้วย คือ มาตรา 193 ตรี ที่ให้ศาลสามารถกำหนดให้คู่ความฝ่ายใดนำพยานเข้าสืบก่อนหรือหลังก็ได้ จะทำให้สามารถลดปัญหาความล่าช้าของการพิจารณาคดีในส่วนนี้ไปได้บ้าง ขึ้นอยู่กับว่าศาลจะใช้ดุลยพินิจในข้อนี้มากน้อยเพียงใด

เพื่อขจัดหรือบรรเทาสภาพปัญหาทั้งสี่ประการข้างต้น สมควรอย่างยิ่งที่น่าจะปรับแนวการวินิจฉัยคดีตัวเงินเสียใหม่ โดยควรถือหลักตัวเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันเป็นกฎหมายสารบัญญัติหรือกฎหมายในส่วนเนื้อหา (Substantive Law) เป็นหลักในการพิจารณาคดี มิใช่ถือหลักตามกฎหมายวิธีสบัญญัติหรือกฎหมายวิธีพิจารณาความซึ่งเป็นเพียงกฎหมายในลำดับรอง (Adjective Law) มาเป็นหลักเหนือกฎหมายในส่วนเนื้อหาดังเช่นที่มีแนววินิจฉัยในปัจจุบัน ตัวอย่างเช่น การพิจารณาฟ้องแย้งหรือการพิจารณาข้อต่อสู้ของจำเลย แม้ตาม ป.วิ.พ. จะไม่มีบทบัญญัติห้ามจำเลยฟ้องแย้งในคดีตัวเงินดังเช่นกฎหมายของประเทศอังกฤษก็ตาม แต่ด้วยกฎหมายเรื่องตัวเงินเป็นกฎหมายพิเศษที่บัญญัติลักษณะ ประเภท และความรับผิดชอบคู่สัญญาในตัวเงินไว้ชัดเจนเพื่อให้ตัวเงินมีความน่าเชื่อถือและมีสภาพบังคับ โดยผู้ทำนิติกรรมต้องรู้ด้วยว่าหากตนเข้ามาเกี่ยวข้องกับตัวเงินแล้วย่อมต้องยอมรับผลอื่นๆ ที่ตามมา อันเป็นลักษณะของการปิดปาก ดังนั้น การที่จำเลยจะฟ้องแย้งโดยอ้างมูลหนี้อื่นหรือยกข้อต่อสู้ที่ไม่เกี่ยวกับสิ่งที่ปรากฏบนตัวเงิน ก็ย่อมเป็นข้อที่ผิดหลักการของกฎหมายตัวเงิน กรณีจึงไม่อาจรับฟ้องแย้งหรือฟังข้อต่อสู้นั้นได้ ซึ่งหากถือหลักดังกล่าวแล้ว จะช่วยให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ อันจะช่วยให้การอำนวยความสะดวกเป็นไปโดยรวดเร็ว

4.2 ปัญหาการคุ้มครองคู่ความในคดี

เนื่องจากการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากจะเป็นไปอย่างรวดเร็วและรวดเร็ว โดยอาศัยวิธีพิจารณาคดีมีโนสารมาใช้บังคับ แต่ด้วยลักษณะของคดีทั้งสองประเภทจะมีส่วนที่แตกต่างในหลายประการ ดังนั้นแล้วในบางครั้งจึงดูเหมือนว่าการพิจารณาที่เป็นไปโดยรวดเร็วจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมกับคู่ความ ยิ่งเฉพาะกับฝ่ายจำเลย และเมื่อพิจารณาถึงความเป็นมาหรือความจำเป็นในการออกพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2542 ที่บางฝ่ายได้กล่าวหาว่าได้ออกตามคำสั่งของกองทุนการเงินระหว่างประเทศหรือ IMF ด้วยแล้ว ก็อาจทำให้เห็นว่ากฎหมายฉบับดังกล่าวได้ออกมาเพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับฝ่ายเจ้าหนี้ โดยเฉพาะเจ้าหนี้ต่างประเทศเป็นสำคัญ การคุ้มครองฝ่ายจำเลยหรือลูกหนี้จึงดูลดน้อยลงเป็นอย่างมาก ซึ่งในประเด็นปัญหาดังกล่าวนี้นี้มีข้อควรคำนึงดังนี้

4.2.1 การส่งหมายเรียกให้จำเลย

เมื่อโจทก์ฟ้องคดีและศาลได้รับฟ้องคดีดังกล่าวอย่างคดีไม่มีข้อยุ่งยากแล้ว ศาลจะออกหมายเรียกไปยังจำเลยเพื่อให้มาศาลในวันใดวันหนึ่งตามที่เห็นสมควร (ในทางปฏิบัติจะเป็นวันนัดตามวันว่างของโจทก์) เพื่อการไกล่เกลี่ย ให้การ และสืบพยาน แต่เนื่องจากกระบวนการส่งหมายเรียกดังกล่าว แนวการปฏิบัติจะส่งตามที่อยู่ของจำเลยที่ระบุในแบบรับรองรายการทะเบียนราษฎร (กรณีจำเลยเป็นบุคคลธรรมดา) หรือหนังสือรับรอง (กรณีจำเลยเป็นนิติบุคคล) ซึ่งหลักฐานดังกล่าวสามารถเชื่อถือได้ในระดับหนึ่ง โดยกรณีส่งให้นิติบุคคลมักจะไม่มีปัญหา แต่สำหรับการส่งให้กับบุคคลธรรมดานั้น จะประสบปัญหาอย่างมาก กล่าวคือ ที่อยู่ตามที่ปรากฏในเอกสารดังกล่าว มักจะไม่ใช่ที่อยู่แท้จริงของจำเลย ซึ่งอาจมาจากหลายสาเหตุ เช่น จำเลยได้เดินทางไปทำงานที่อื่นหรือย้ายที่อยู่แต่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงทางทะเบียน จึงทำให้จำเลยไม่ได้รับหมายเรียกและไม่ทราบว่าตนถูกฟ้อง นอกจากนี้ ในกรณีที่ไม้อาจส่งหมายเรียกให้กับจำเลยโดยวิธีธรรมดา วิธีปิดหมาย หรือส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ โจทก์ก็มักจะขอส่งหมายเรียกโดยการประกาศทางหนังสือพิมพ์และศาลมักจะอนุญาตตามนั้น แต่เนื่องจากการประกาศดังกล่าวกระทำผ่านหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่ไม่เป็นที่แพร่หลาย ทำให้โอกาสที่จำเลยจะทราบข่าวสารดังกล่าวมีน้อยมาก และที่สำคัญแม้จะสามารถส่งหมายเรียกให้กับจำเลยไม่ว่าจะมีผู้รับแทนหรือจำเลยเป็นผู้รับเองก็ตาม แต่โดยปกติจำเลยมักไม่ใช่ผู้รู้กฎหมาย จึงไม่อาจทราบถึงขั้นตอนปฏิบัติภายหลังหลังจากที่ได้รับหมายเรียก และหากจะปรึกษาผู้รู้กฎหมายหรือแต่งตั้งทนายความอาจจะใช้เวลาและเสียค่าใช้จ่ายมาก จนบางครั้งอาจทำให้จำเลยท้อใจหรือไม่สามารถเข้ามาต่อสู้คดีได้ นอกจากนี้แล้ว เหตุหนึ่งที่ทำให้จำเลยไม่เข้ามาในคดีคือ การที่โจทก์ฟ้องคดีที่ศาลที่โจทก์มีภูมิลำเนาอยู่

โดยอ้างว่ามุลคดีเกิดขึ้น ณ ที่ดังกล่าว (สถานที่ทำสัญญา) ซึ่งแม้ในความเป็นจริงจะไม่ได้เป็นดังที่ โจทก์อ้าง เช่น ทำสัญญาที่สำนักงานสาขาของโจทก์ที่อยู่ต่างจังหวัดและเป็นภูมิลำเนาของจำเลย แต่ด้วยสัญญาดังกล่าว ได้ระบุสถานที่ทำสัญญาว่าทำที่สำนักงานใหญ่ของ โจทก์ซึ่งอยู่ กรุงเทพมหานคร อันถือได้ว่ามุลคดีเกิดขึ้นที่กรุงเทพมหานคร เป็นต้น กรณีจึงมักจะก่อให้เกิด ปัญหาทั้งฝ่ายจำเลย โดยเฉพาะจำเลยที่อยู่ห่างไกลที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ต้องเสียค่า แต่งตั้งทนายความมากกว่าที่ควรจะเป็น และยังเป็นศาลในกรุงเทพมหานครด้วยแล้ว ก็เป็นการยาก ที่จำเลยจะทราบศาลตั้งอยู่ ณ ที่ใด ด้วยเหตุที่ประกอบกันดังกล่าว จึงทำให้จำเลยไม่เข้ามาต่อสู้ คดี แม้นตนมีข้อต่อสู้คดีของโจทก์ก็ได้ก็ตาม และเมื่อเกิดกรณีดังกล่าวอาจทำให้จำเลยไม่ได้ยื่นคำให้ การหรือไม่ไปศาลในวันนัดพิจารณา อันถือว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การและต้องแพ้คดีไปในที่สุด ซึ่งจากสภาพปัญหาดังกล่าว ย่อมทำให้เกิดความเสียหายแก่ฝ่ายจำเลยอย่างมาก ยิ่งในคดีตัวเงินที่ บางครั้งจำนวนทุนทรัพย์ในคดีอาจมีจำนวนมาก จำเลยก็ย่อมเสียหายมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

สำหรับแนวทางกรแก้ไขนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ศาลจะต้องเข้ามามีบทบาทใน การคุ้มครองฝ่ายจำเลยในกระบวนการส่งหมายเรียกนี้ โดยต้องเคร่งครัดให้มากขึ้นเพื่อให้จำเลยมี โอกาสทราบว่าตนถูกฟ้องและมีเวลาในการเตรียมตัวสู้คดี ซึ่งวิธีการดังกล่าวอาจได้แก่

(1) การกำหนดวันนัดพิจารณา ควรจะต้องคำนึงถึงเวลาที่ใช้ในการส่ง หมายให้จำเลย โดยคำนวณตามระยะทางภูมิลำเนาของจำเลย และต้องเหลือช่วงเวลาที่ให้จำเลยหา ทนายความหรือปรึกษาผู้รู้กฎหมายด้วย

(2) ในการพิจารณารับฟ้อง ศาลน่าจะตรวจดูเขตอำนาจศาลโดยละเอียด โดยเฉพาะคดีที่โจทก์อ้างว่าฟ้องที่ศาลนั้นเพราะมุลคดีเกิดในเขตอำนาจศาลดังกล่าว เพราะบางครั้ง โจทก์จะอ้างเรื่องมุลคดีเกิดในย่อหน้าสุดท้ายของคำฟ้องลอยๆ โดยไม่ปรากฏหลักฐานอื่นยืนยัน ซึ่งในกรณีดังกล่าวก็น่าที่ศาลจะไม่รับฟ้องหรือสั่งให้โจทก์หาหลักฐานมาแสดงเสียก่อน

(3) ในการส่งหมายเรียกด้วยวิธีการอื่นนอกจากวิธีธรรมดา ควรจะพิจารณา อนุญาตโดยเคร่งครัด โดยหากอนุญาตจะต้องปรากฏหลักฐานแน่นอนว่าจำเลยมีที่อยู่ตามที่โจทก์ อ้าง นอกจากนี้ หากโจทก์ขอส่งหมายเรียกด้วยวิธีการอื่น เช่น วิธีประกาศทางหนังสือพิมพ์ ประกาศหน้าศาล ศาลจะอนุญาตได้ก็น่าแต่เฉพาะที่ปรากฏว่าไม่อาจส่งหมายเรียกด้วยวิธีอื่นได้ แล้วเท่านั้น เนื่องจากวิธีการดังกล่าวมักมีโอกาสน้อยมากที่จำเลยจะทราบวันนัด ตัวอย่างเช่น

(ก) ในกรณีโจทก์ขอส่งโดยวิธีปิดหมาย นอกจากแบบรับรองราย การทะเบียนราษฎรหรือหนังสือรับรองแล้ว ควรจะต้องมีหลักฐานหรือข้อเท็จจริงอื่นประกอบ เช่น เป็นแบบรับรองฯ ที่คัดมาจากท้องที่ที่จำเลยอาศัยอยู่ หรือเป็นกรณีที่ที่อยู่ของจำเลยตามแบบรับ รองดังกล่าวตรงกับที่ระบุในสัญญา หรือที่อยู่ที่จำเลยให้ไว้ในการติดต่อ อันเป็นการยืนยันว่าจำเลย มีที่อยู่ดังกล่าวจริง

(ข) ในกรณีที่จำเลยมีที่อยู่หลายแห่ง ซึ่งอาจปรากฏตามแบบรับรองรายการทะเบียนราษฎรหรือหนังสือรับรองเป็นที่อยู่แห่งหนึ่ง แต่ตามสัญญาหรือหนังสือทวงถามเอกสารท้ายคำฟ้องเป็นที่อยู่แห่งอื่น ดังนี้ ศาลควรสั่งให้โจทก์นำส่งหมายเรียกตามที่อยู่ทุกแห่ง โดยการส่งที่เป็นหลักอาจส่งด้วยวิธีธรรมดาหรือปิดหมายตามที่อยู่ในแบบรับรองฯ หรือหนังสือรับรอง ส่วนที่อยู่อื่นอาจส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับเพื่อลดภาระและค่าใช้จ่ายของโจทก์กับประหยัดเวลาในการส่งด้วย แต่ทั้งนี้ การส่งดังกล่าวก็ยังคงพิจารณาเป็นรายคดีไป

(ค) ศาลไม่น่าอนุญาตให้ส่งหมายเรียกโดยวิธีประกาศทางหนังสือพิมพ์หรือประกาศหน้าศาล หรือถ้าอนุญาตควรจะเป็นกรณีที่ไม้อาจส่งด้วยวิธีอื่นได้แล้ว ทั้งนี้ เนื่องจากการส่งโดยสองวิธีดังกล่าว มักไม่มีหรือมีน้อยมากที่จำเลยจะทราบนัดตามหมายเรียก ดังนั้น หากโจทก์ขอส่งโดยวิธีดังกล่าวศาลจะต้องสอบถามและพิจารณาให้ได้รับความโดยชัดแจ้งเสียก่อนว่าไม่ปรากฏที่อยู่ของจำเลยที่จะส่งหมายเรียกได้ จึงจะอนุญาต

การที่ต้องดำเนินการดังกล่าวข้างต้นนั้น เนื่องจากการส่งหมายในบางกรณีกฎหมายถือว่าเป็นการส่งโดยชอบ แต่ในความเป็นจริงแล้วจำเลยมักไม่ได้รับหมายหรือไม่ทราบนัดตามหมายนั้นเลย เช่น การส่งโดยวิธีปิดหมาย ปิดประกาศหน้าศาล หรือประกาศหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การพิจารณาเพื่อคุ้มครองจำเลยดังกล่าว ควรที่จะพิจารณาถึงความเป็นธรรมต่อฝ่ายโจทก์ด้วย โดยเฉพาะการนำส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้อง เนื่องจากจะพบว่าอัตราค่านำส่งในปัจจุบันค่อนข้างแพง ถึงขนาดที่ต้องเสียมากกว่าค่าขึ้นศาล (โดยเฉพาะคดีมโนสาร) เสียอีก ดังนั้น การที่โจทก์ต้องเสียค่าขึ้นศาลแล้ว หากต้องมีภาระในค่าใช้จ่ายส่วนนี้ อีก ก็น่าจะเป็นอุปสรรคขัดขวางผู้ที่ทุกข์ร้อนและมาความเป็นธรรมจากศาล

4.2.2 การขานัดยื่นคำให้การและขานัดพิจารณา

ในคดีไม่มีข้อยุ่งยาก หากจำเลยไม่ยื่นคำให้การภายในกำหนด ซึ่งปกติต้องยื่นภายในวันนัดพิจารณา ถือว่าจำเลยขานัดยื่นคำให้การ และศาลต้องมีคำสั่งว่าจำเลยขานัดยื่นคำให้การทันทีโดยโจทก์ไม่ต้องขออีก และเมื่อโจทก์มีคำขอให้ตนเป็นฝ่ายชนะคดี ศาลก็อาจพิพากษาโดยเพียงแต่พิจารณาแต่พยานเอกสารที่โจทก์นำส่งเท่านั้นได้ ซึ่งจากหลักการดังกล่าวจะเห็นได้ว่า แม้จำเลยเพียงแต่ขานัดยื่นคำให้การก็แพ้คดีทันที นอกจากนี้ หากจำเลยไม่มาศาลในวันนัดพิจารณาต้องถือว่าจำเลยขานัดพิจารณาด้วย ซึ่งจะพิจารณาคดีโจทก์ไปฝ่ายเดียว ดังนั้นจะเห็นว่า กระบวนพิจารณาเรื่องขานัดในคดีไม่มีข้อยุ่งยากจะเป็นไปอย่างรวดเร็วและรวบรัดมาก

กว่าคดีสามัญทั่วไป และปกติจะมีคำพิพากษาในวันเดียวกัน ซึ่งในประเด็นนี้บางครั้งอาจเกิดปัญหาในการคุ้มครองคู่ความฝ่ายจำเลย อันสืบเนื่องมาจากขั้นตอนการส่งหมายเรียกดังที่กล่าวข้างต้น จนทำให้จำเลยไม่มีโอกาสต่อสู้คดีโจทก์ได้ หรือเกิดจากพยานหลักฐานที่โจทก์นำส่งซึ่งส่วนมากเป็นเอกสารที่โจทก์ทำขึ้นฝ่ายเดียว อันจะทำให้จำเลยต้องชำระหนี้ที่ตนไม่ได้ก่อหรือชำระเกินกว่าจำนวนที่ควรชำระ เป็นต้น

สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว นอกจากจะต้องเคร่งครัดในวิธีส่งหมายเรียกแล้ว ยังต้องตรวจสอบว่าจำเลยได้รับหมายเรียกโดยแท้จริงหรือไม่ หากมีกรณีสงสัยว่าจำเลยไม่ได้รับหมายเรียกหรือไม่ทราบนัดตามหมายเรียกดังกล่าว เช่น การส่งหมายโดยวิธีปิดหมาย แต่ในรายงานการปิดหมายระบุว่า “สอบถามคนข้างบ้านแล้วได้ความว่าจำเลยไม่อยู่บ้าน” หรือ “สอบถามผู้ใหญ่บ้านแล้วได้ความว่าจำเลยย้ายไปอยู่ที่อื่นหลายปีแล้ว” หรือ “สอบถามคนในบ้านที่ไม่ยอมรับหมายแทนแล้วบอกว่าจำเลยไม่ได้อยู่บ้านดังกล่าว” เป็นต้น ควรจะต้องเลื่อนคดีไปและให้โจทก์นำส่งหมายเรียกให้จำเลยอีกครั้งโดยวิธีใดๆ ตามที่เห็นสมควร นอกจากนี้ เมื่อจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การและโจทก์ขอให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี ซึ่งศาลมักสั่งให้โจทก์ส่งเอกสารแทนการสืบพยานเนื่องจากคำขอของโจทก์เป็นการขอให้ชำระหนี้เป็นเงินจำนวนแน่นอน ก็น่าจะต้องสอบถามฝ่ายโจทก์ให้ได้รับความชัดเจนบางประการเพื่อประกอบการทำคำพิพากษา เนื่องจากเอกสารดังกล่าวมักเป็นเอกสารที่โจทก์ทำขึ้นฝ่ายเดียว โดยเฉพาะเอกสารเกี่ยวกับยอดหนี้ ทั้งนี้ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องแท้จริงของหนี้ที่โจทก์ฟ้องอีกชั้นหนึ่ง

4.2.3 การขอพิจารณาคดีใหม่

ในคดีที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การหรือขาดนัดพิจารณาและศาลมีคำพิพากษาหรือมีการพิจารณาคดีโจทก์ไปฝ่ายเดียวนั้น แม้จำเลยจะมีสิทธิยื่นคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่ได้ก็ตาม แต่ขั้นตอนการยื่นคำร้องดังกล่าวค่อนข้างมีกำหนดเวลาและขั้นตอนที่ยุ่งยาก ซึ่งอาจทำให้จำเลยที่อดอยงนไม่ยื่นคำร้องดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากสถิติในคดีที่ศาลพิพากษาเพราะเหตุจำเลยขาดนัดพิจารณานั้น มักจะมีจำนวนน้อยมากที่จำเลยยื่นคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่ และแม้จำเลยจะยื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ก็ตาม แต่โอกาสที่ศาลจะมีคำสั่งยกคดีขึ้นพิจารณาใหม่มีน้อยมาก เพราะโจทก์มักจะคัดค้านเพื่อให้คดีเสร็จไปด้วยคำพิพากษาดังกล่าว นอกจากนี้เนื่องจากการส่งหมายเรียกให้กับจำเลยมักจะส่งไปตามที่อยู่ปรากฏในหลักฐานที่โจทก์เสนอต่อศาล โดยปกติจะเป็นแบบรับรองรายการทะเบียนราษฎรหรือหนังสือรับรอง และศาลมักจะอนุญาตส่งโดยวิธีปิดหมายตามที่อยู่ดังกล่าว ซึ่งในการการวินิจฉัยคำร้องศาลมักจะถือว่าเป็นการส่งหมายดังกล่าวเป็น

ไปโดยชอบ และยากที่จำเลยจะสามารถนำสืบให้เห็นเป็นอย่างอื่น ดังนี้ คดีจึงมักเสร็จไปโดยผลคำพิพากษาที่มีการพิจารณาคดีโจทก์ฝ่ายเดียว

ในส่วนของแนวทางการแก้ไขปัญหานี้ นอกจากการตรวจสอบขั้นตอนการส่งหมายเรียกกับการขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณาแล้ว การพิจารณาประเด็นว่าจำเลยได้รับหมายเรียกโดยชอบหรือไม่นั้น ควรจะพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยน่าจะถือหลักการได้รับหมายเรียกตามความเป็นจริง กล่าวคือ พิจารณาว่าจำเลยได้รับหรือทราบนัดตามหมายเรียกหรือไม่ ไม่ควรยึดติดกับหลักการจนเคร่งครัดเกินไป เพื่อให้โอกาสจำเลยต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ เพราะหากแพ้คดีเนื่องจากพยานหลักฐาน ก็น่าจะถูกตั้งมากกว่าแพ้คดีเพราะขั้นตอนทางกฎหมาย แต่ทั้งนี้ การถือหลักดังกล่าวหรือไม่คงต้องพิจารณาเป็นรายคดี โดยคำนึงถึงความสุจริตของฝ่ายจำเลยด้วย

4.2.4 โจทก์เอาความไม่จริงมาฟ้องต่อศาล

โดยหลักแล้วหากบุคคลใดมาขอความยุติธรรมจากศาลต้องมาด้วยความสุจริต หลักนี้ตรงกับภาษิตกฎหมายอังกฤษที่ว่า *“He who comes to equity must come with clean hands”* หรือกล่าวอีกแง่หนึ่งก็คือ *“ขโมยไม่มีสิทธิฟ้องขมาย”*¹ แต่ในการฟ้องคดีแพ่งเชื่อว่าทุกคดีโจทก์จะฟ้องคดีโดยสุจริต เพราะในบางคดีโจทก์อาจสร้างพยานหลักฐานขึ้นมาเอง หรือเรียกร่องหนี้ที่สูงเกินกว่าความเป็นจริง ยิ่งประเทศไทยไม่มีระบบควบคุมคำฟ้องไม่ให้ฟุ่มเฟือยหรือเกินจริง และไม่มีขบวนการค้นหาข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานเพื่อสนับสนุนข้ออ้างตามฟ้องอย่างกฎหมายของต่างประเทศ ก็ย่อมเกิดปัญหาดังกล่าวมากขึ้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้อาจส่งผลกระทบต่อระบบการอำนวยความยุติธรรมอย่างมาก โดยเฉพาะในคดีไม่มีข้อยุ่งยากที่ศาลจะพิจารณาว่าคดีใดเป็นคดีมีประเด็นยุ่งยากโดยอาศัยแต่เพียงคำฟ้องเท่านั้นและหากพิจารณาเห็นเป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยากก็จะพิจารณาคดีอย่างรวดเร็ว ย่อมก่อให้เกิดความผิดพลาดได้ หรือกรณีจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การที่ศาลจะพิพากษาให้โจทก์ชนะคดีทันทีเมื่อจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ก็เป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นหรือดึงจุดให้บุคคลเอาความไม่จริงมาฟ้องร้องต่อศาล ซึ่งอาจเป็นสร้างพยานหลักฐานอันเป็นเท็จนำมาฟ้องร้องจำเลยแล้วอาศัยช่องว่างทางกฎหมายโดยเฉพาะขั้นตอนการส่งหมายเรียก

¹ ธานินทร์ กรัยวิเชียร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, หน้า 47.

ให้จำเลยที่มีการพลิกแพลงโดยไม่สุจริตได้ง่าย อันส่งผลให้จำเลยขาดกำลังใจการและต้องแพ้คดีในที่สุด นอกจากนี้ ในทางอาญาก็ไม่มีบทบัญญัติกฎหมายในเรื่องฟ้องเท็จในคดีแพ่ง คงมีแต่การฟ้องเท็จในคดีอาญาเท่านั้น² ก็ยังทำให้บุคคลกล้ากระทำการดังกล่าวมากยิ่งขึ้น

ในส่วนนี้ผู้เขียนมีประสบการณ์จากการทำงานในต่างจังหวัด โดยแม้มิใช่เรื่องตัวเงินแต่ก็น่าจะเป็นอุทาหรณ์ได้เช่นเดียวกัน กล่าวคือ โจทก์มีอาชีพปล่อยกู้ให้กับชาวบ้านทั่วไป ซึ่งการกู้ยืมดังกล่าวจะทำสัญญากู้กันไว้เป็นหนังสือและมีงานอยู่ที่ดินเป็นประกัน และเมื่อจำเลยผิดนัดชำระหนี้โจทก์ก็นำเรื่องมาฟ้องศาลจำนวนหลายคดี ซึ่งในทางคดีปรากฏว่าจำเลยขาดกำลังใจการและขาดนัดพิจารณาทุกคดี โจทก์จึงสืบพยานไปฝ่ายเดียวและในที่สุดศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี ซึ่งในเรื่องดังกล่าวผู้เขียนก็สงสัยเช่นกันแต่ก็ไม่ปรากฏเหตุการณ์อะไรที่ผิดปกติ จนต่อมาปรากฏว่ามีการร้องเรียนจากฝ่ายจำเลยที่ถูกพิพากษาให้แพ้คดี โดยจำเลยอ้างว่าจำเลยเป็นชาวนาฐานะยากจน และได้เคยกู้ยืมเงินจากโจทก์ไปจริงแต่กู้ไปเพียง 10,000 บาท เพื่อใช้จ่ายในการทำนา แต่ตามคำพิพากษากลับให้จำเลยใช้เงินถึง 100,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 15 ต่อปี โดยเมื่อผู้เขียนได้สอบถามเจ้าหน้าที่ศาลผู้ไปส่งคำบังคับให้จำเลยที่บ้าน ก็ได้ความว่าบ้านของจำเลยเป็นเพียงบ้านหลังเล็กๆ คล้ายกระท่อมนา และเมื่อจำเลยทราบคำบังคับดังกล่าวก็ตกใจและไม่ยินยอมรับคำบังคับ ก็จะทำร้ายเจ้าพนักงานดังกล่าวเพราะคิดว่าเป็นพวกของโจทก์ จนเจ้าพนักงานต้องแสดงบัตรประจำตัวให้ดูจึงเชื่อและยอมรับคำบังคับ โดยจำเลยแจ้งว่ายืมเงินเพียง 10,000 บาท เท่านั้น และบอกด้วยว่าเมื่อจำเลยได้รับหมายเรียกจากศาล ก็ปรากฏว่าโจทก์ได้เดินทางไปบอกให้จำเลยไม่ต้องไปศาลและให้เงินไว้จำนวน 500 บาท โดยแจ้งว่าโจทก์จะจัดการเรื่องดังกล่าวให้ นอกจากนี้ผู้เขียนก็ได้รับการกล่าวอ้างจากจำเลยและทราบจากการบอกเล่าเป็นการส่วนตัวจากเจ้าหน้าที่ศาลหลายคนว่า โจทก์มักจะทำการแก้ไขสัญญาที่โจทก์เคยเขียนด้วยลายมือชื่อของตนเอง โดยเติมเลขศูนย์ลงในจำนวนเงินที่กู้ เช่น เดิมสัญญากู้ระบุจำนวนเงินที่กู้ 10,000 บาท โจทก์ก็เติมเลขศูนย์ลงไปอีกหนึ่งตัวเป็น 100,000 บาท ซึ่งในเรื่องดังกล่าวนี้เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าจำเลยซึ่งฐานะยากจนไม่น่าจะกู้เงินถึง 100,000 บาท และหากโจทก์ทำการโดยสุจริตจริงก็น่าที่จะมีจำเลยเข้ามาในคดีบ้าง แต่กรณีไม่ปรากฏเหตุการณ์ดังกล่าวเลย จึงน่าจะเชื่อว่าจะเป็นตามที่จำเลยอ้าง นอกจากนี้ ยังพบบางคดีที่เกิดขึ้นก่อนการแก้ไขบทบัญญัติในส่วนขาดนัด เป็นคดีที่โจทก์ฟ้องจำเลยซึ่งเป็นบุตรของผู้ตาย โดยอ้างว่าโจทก์ทำสัญญาซื้อที่ดินจากผู้ตายไว้หลายปีล่วง

² ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 175 บัญญัติว่า “ผู้ใดเอาความอันเป็นเท็จฟ้องผู้อื่นต่อศาลว่ากระทำความผิดอาญาหรือว่ากระทำความผิดอาญาแรงกว่าที่เป็นความจริง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี และปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท”

มาแล้วและได้ชำระราคาค่าที่ดินครบถ้วนตั้งแต่วันทำสัญญาดังกล่าว ขอให้บังคับจำเลยจดทะเบียนโอนที่ดินตามสัญญาให้โจทก์ ปรากฏว่าคดีดังกล่าวจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณาจึงพิจารณาสืบพยาน โจทก์ไปฝ่ายเดียว และโจทก์อ้างส่งสัญญาจะซื้อจะขายต่อศาล ซึ่งเมื่อตรวจดูสัญญาดังกล่าว แม้ผู้เขียนจะมีผู้ใช้ผู้เชี่ยวชาญด้านตรวจพิสูจน์เอกสารก็ตาม แต่สัญญาดังกล่าวก็มีข้อพิรุธชัดเจน ไม่ว่าจะลายมือชื่อ นำหน้าการเขียนข้อความ สภาพกระดาษ อักษรแสดมปี เป็นต้น ซึ่งในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้นี้เป็นการยากลำบากอย่างยิ่งเพราะจำเลยไม่เข้ามาต่อสู้คดี ศาลทำได้ก็เพียงแต่พิจารณาพยานหลักฐานฝ่ายโจทก์ฝ่ายเดียว

จากปัญหาดังกล่าว การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้นและวิธีการปฏิบัติเมื่อตกเป็นจำเลยในคดีจึงน่าจะเป็นหนทางที่จะลดปัญหาดังกล่าวให้ลดน้อยลงได้บ้าง นอกจากนี้เพื่อป้องกันโจทก์ไม่ให้เอาความไม่จริงมาฟ้องต่อศาล ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะมีมาตรการทางอาญาเข้ามาปราม กล่าวคือ เมื่อโจทก์ยื่นคำฟ้องฝ่ายโจทก์จะต้องสาบานตัวต่อเจ้าพนักงานศาลเช่นเดียวกับการสาบานตัวของผู้ยื่นคำร้องขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถา ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 156 พร้อมทั้งเสนอพยานหลักฐานแนบท้ายคำฟ้องด้วย ซึ่งการสาบานดังกล่าวก็เพื่อยืนยันว่าคำฟ้องและพยานหลักฐานดังกล่าวถูกต้องแท้จริง นอกจากนี้ หากโจทก์ประสงค์ให้ศาลดำเนินการพิจารณาไปอย่างคดีไม่มีข้อยุ่งยากซึ่งมีขึ้นตอนที่รวบรวมกว่าวิธีพิจารณาคดีสามัญ โจทก์ต้องยื่นคำร้องเข้ามาด้วย พร้อมทั้งสาบานเพิ่มเติมยืนยันว่าตามพยานหลักฐานที่โจทก์แนบมาท้ายฟ้อง จำเลยไม่อาจต่อสู้คดีโจทก์ได้ อันเป็นหลักที่เคยกำหนดไว้เดิมในส่วนการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยาก โดยเมื่อกระทำการดังกล่าวมีข้อพิจารณาบทบัญญัติทางอาญาดังนี้

(1) ความผิดฐานเบิกความเท็จ ตามมาตรา 177 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ผู้ใดเบิกความอันเป็นเท็จในการพิจารณาคดีต่อศาล ถ้าความเป็นเท็จนั้นเป็นข้อสำคัญในคดี ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” ซึ่งจากมาตราดังกล่าว หากโจทก์เข้าเบิกความอันเป็นเท็จต่อศาลก็คงชัดเจนว่าโจทก์มีความผิดตามมาตรา นี้ แต่กรณีปัญหาจะเกิดขึ้นกรณีจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การและโจทก์ยื่นคำขอให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี ซึ่งในคดีไม่มีข้อยุ่งยากปกติศาลจะสั่งให้โจทก์ส่งเอกสารต่อศาลเท่านั้น จึงมีปัญหาคือว่าโจทก์จะมีความผิดฐานเบิกความเท็จหรือไม่เพราะโจทก์ไม่ได้เบิกความต่อศาลเลย โดยในความเห็นของผู้เขียนแล้ว เห็นว่า เมื่อโจทก์ยื่นฟ้องและมีการสาบานเพื่อยืนยันว่าฟ้องและพยานหลักฐานที่แนบไปท้ายฟ้องถูกต้องแท้จริงแล้ว ถือเป็นการสู้ “คดี” ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 1 (2) แล้ว หากปรากฏว่าฟ้องหรือเอกสารที่โจทก์อ้างเป็นเท็จ และแม้การสาบานดังกล่าวจะได้กระทำต่อเจ้าหน้าที่ศาล แต่ท้ายที่สุดต้องเสนอศาลพิจารณาอยู่นั่นเอง การสาบานดังกล่าวน่าจะถือเป็นการเบิกความต่อศาล และข้อที่เบิกความยืนยันดังกล่าวอาจทำให้โจทก์ชนะคดีได้โดยไม่ต้องสืบพยาน จึงถือเป็นข้อสำคัญในคดี โจทก์ก็น่าจะมีความผิดฐานเบิกความเท็จ

(2) ความผิดฐานแสดงพยานหลักฐานอันเป็นเท็จ ตามมาตรา 180 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ผู้ใดนำสืบหรือแสดงพยานหลักฐานอันเป็นเท็จในการพิจารณาคดี ถ้าเป็นพยานหลักฐานในข้อสำคัญในคดีนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” ซึ่งจากมาตราดังกล่าว มีคำพิพากษาฎีกาที่ควรเทียบเคียงดังนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 2211/2526 เพียงแต่แนบภาพถ่ายเช็คมาท้ายฟ้องจำเลยที่ 2 รับว่าเป็นหนี้ตามฟ้องจริง ศาลได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความและพิพากษาคดีไปตามยอม โดยจำเลยที่ 1 มิได้นำเช็คซึ่งโจทก์ฟ้องอ้างจำเลยทั้งสองร่วมกันปลอมเช็คเอกสารเท็จมาอ้างและนำสืบในการพิจารณาคดีแต่อย่างใด การกระทำของจำเลยทั้งสองจึงไม่เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 180

คำพิพากษาฎีกาที่ 3066/2527 จำเลยได้อาศัยหนังสือสัญญากู้ยืมเป็นเท็จฟ้องผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้กู้แล้วมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันในศาลและศาลได้พิพากษาตามขอมานั้น ดังนี้ ยังถือไม่ได้ว่าเป็นการนำสืบหรือแสดงหลักฐานอันเป็นเท็จในการพิจารณาคดีของศาล จำเลยจึงไม่มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 180

จากคำพิพากษาฎีกาดังกล่าว หากปรากฏข้อเท็จจริงในทางกลับกันว่าโจทก์ยื่นเอกสารอันเป็นเท็จท้ายคำฟ้องและคำร้องขอให้พิจารณาอย่างคดีไม่มีข้อยุ่งยากต่อศาล ซึ่งศาลจะพิจารณาคำร้องว่าเป็นดังที่โจทก์อ้างหรือไม่ ด้วยการพิจารณาพยานหลักฐานที่โจทก์แนบมาโดยไม่เพียงแต่ทำสัญญาประนีประนอมยอมความตามข้อเท็จจริงในฎีกาที่อ้างแล้ว พฤติการณ์ถือเป็นการแสดงพยานหลักฐานต่อศาลแล้ว โจทก์น่าจะมีความผิดตามมาตรานี้ และยิ่งเมื่อโจทก์ส่งเอกสารอันเป็นเท็จต่อศาลเพื่อประกอบการพิพากษาคดีกรณีจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การแล้ว ก็ยิ่งชัดเจนว่าโจทก์มีความผิดฐานแสดงพยานหลักฐานอันเป็นเท็จ อันเนื่องจากเอกสารดังกล่าวยอมเป็นข้อสำคัญที่จะทำให้ศาลมีคำสั่งพิจารณาอย่างคดีไม่มีข้อยุ่งยากหรือทำให้โจทก์ชนะคดีแล้วแต่กรณี

(3) ความผิดฐานปลอมหรือใช้เอกสารปลอม ซึ่งความผิดสองฐานนี้ค่อนข้างชัดเจน โดยหากโจทก์ปลอมเอกสารและใช้เอกสารดังกล่าวมาฟ้องร้องจำเลย ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายแก่จำเลย โจทก์อาจมีความผิดทั้งสองฐานดังกล่าว

4.3 ปัญหาในทางปฏิบัติ

ปัญหาส่วนหนึ่งที่เกิดจากการบังคับใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนของวิธีพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากคือ ปัญหาในทางปฏิบัติ เพราะแม้จะได้บัญญัติกฎหมายให้ดีและสมบูรณ์เพียงใดก็ตาม แต่หากไม่ได้ดำเนินการอย่างจริงจังในทางปฏิบัติแล้ว ก็ย่อมไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ ซึ่งปัญหาดังกล่าวได้แก่

4.3.1 ปัญหาในทางปฏิบัติของศาล

ในการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากที่ส่วนมากต้องอาศัยวิธีพิจารณาคดีมโนสำเนาใช้บังคับนั้น กฎหมายได้ให้อำนาจศาลอย่างมากในการเข้าไปมีบทบาทในการควบคุมกระบวนการพิจารณา ตั้งแต่การใช้ดุลยพินิจในการรับฟ้องอย่างคดีไม่มีข้อยุ่งยาก การสอบคำให้การจำเลย การสอบคู่ความเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่จะใช้อ้างอิง การกำหนดหน้าที่นำสืบ การตรวจคำให้การ การถามพยาน จนถึงการพิพากษาคดี ซึ่งอำนาจที่กฎหมายให้ดังกล่าว ดูเหมือนจะเป็นการดีต่อศาลที่จะสามารถพิจารณาคดีไปได้อย่างรวดเร็ว แต่ในทางปฏิบัติแล้วมักเป็นการยุ่งยากและลำบากใจอย่างมากที่ศาลจะใช้อำนาจดังกล่าว โดยปัญหาหรืออุปสรรคดังกล่าวได้แก่

(1) ปัญหาเกี่ยวกับวิธีพิจารณา - เนื่องจากกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากที่แก้ไขเพียงบัญญัติใช้ในปี 2542 จึงไม่มีแนวปฏิบัติหรือแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับวิธีพิจารณาที่ชัดเจน จึงอาจก่อให้เกิดความสับสนและลำบากในการปฏิบัติในช่วงแรก กล่าวคือ ไม่มีข้อยุติในทางปฏิบัติว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาในแต่ละขั้นตอนมีขอบเขต วิธีการ และผลทางกฎหมายอย่างไร เช่น การที่ศาลสั่งจำหน่ายคดีตามมาตรา 193 ทวิ จะมีผลทางกฎหมายอย่างไร แตกต่างหรือเหมือนกับคำสั่งจำหน่ายคดีในคดีสามัญ หรือกรณีว่าจะเพิกถอนคำสั่งที่ให้พิจารณาอย่างคดีไม่มีข้อยุ่งยากในกรณีใดบ้าง หรือการขาดนัดในคดีไม่มีข้อยุ่งยากจะบังคับเช่นใด นอกจากนี้ เมื่อกฎหมายให้นำวิธีพิจารณาคดีมโนสำเนาใช้กับคดีไม่มีข้อยุ่งยากเป็นส่วนใหญ่ (ยกเว้นมาตรา 190 จัตวา) แต่ด้วยกฎหมายได้บัญญัติอย่างกว้าง ประกอบกับคดีทั้งสองมีความแตกต่างกันในหลายประการไม่ว่าจะเป็นในด้านจำนวนพยานหลักฐาน หรือลักษณะของคดี ดังนั้น จึงมักมีปัญหาในการปฏิบัติว่าจะนำวิธีพิจารณาคดีมโนสำเนาใช้บังคับกับคดีไม่มีข้อยุ่งยากทุกกรณีหรือไม่ และหากนำมาใช้จะมีขอบเขตการใช้อย่างไร ทั้งนี้ ปัญหาดังกล่าวนี้นั้น ในบางกรณีก็มีท่านมีผู้รู้หลายท่านได้ให้ความเห็นในทางปฏิบัติไว้ โดยปัญหาที่กล่าวถึงสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

(1.1) กรณีใดบ้างที่ต้องนำวิธีพิจารณาคดีมโนสารมาใช้บังคับในคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ตัวอย่างเช่น

(1.1.1) คดีไม่มีข้อยุ่งยาก โจทก์หรือจำเลยสามารถฟ้องหรือให้การด้วยวาจาได้เช่นคดีมโนสารหรือไม่ (มาตรา 191 วรรคหนึ่ง, 193 วรรคสาม)

(1.1.2) กรณีจำเลยฟ้องแย้งเข้ามาในคดีไม่มีข้อยุ่งยากและฟ้องแย้งดังกล่าวไม่ใช่คดีไม่มีข้อยุ่งยาก หรือกรณีที่มีการรวมพิจารณาคดีสามัญเข้ากับคดีไม่มีข้อยุ่งยาก มีปัญหาว่าศาลมีอำนาจพิจารณาคดีไปอย่างคดีไม่มีข้อยุ่งยากได้หรือไม่ (มาตรา 192 วรรคสี่)

(1.1.3) ศาลมีอำนาจสั่งให้โจทก์หรือจำเลยแก้ไขคำฟ้องหรือคำให้การในคดีไม่มีข้อยุ่งยากเช่นคดีมโนสารได้หรือไม่ (มาตรา 191 วรรคสอง, 193 วรรคสาม) และหากสามารถแก้ไขได้ จะมีขอบเขตหรืออำนาจขนาดไหน กล่าวคือ เพียงแก้ไขให้ครบหลักเกณฑ์ตามกฎหมาย (ป.วิ.พ. มาตรา 18) หรือสามารถแก้ไขในรายละเอียดของคำฟ้องหรือคำให้การ

(1.2) ขอบเขตการนำวิธีพิจารณาคดีมโนสารมาใช้บังคับในคดีไม่มีข้อยุ่งยาก – เป็นกรณีที่ค่อนข้างชัดเจนว่าต้องนำวิธีพิจารณาคดีมโนสารมาใช้บังคับ แต่จะมีปัญหาว่าการนำมาใช้ดังกล่าวสามารถใช้ได้อย่างเคร่งครัดทุกกรณีหรือใช้อย่างผ่อนปรน ตัวอย่างเช่น

(1.2.1) การให้ศาลเป็นผู้ถามพยานก่อนแล้วให้คู่ความถามเพิ่มเติมได้ (มาตรา 193 จัตวา) มักจะไม่เกิดปัญหากับคดีมโนสารเพราะเป็นคดีเล็กน้อยและส่วนมากมักจะมีเฉพาะปัญหาข้อเท็จจริง กับคู่ความมักไม่มีทนายความจึงให้ศาลทำหน้าที่ดังกล่าว แต่ในคดีไม่มีข้อยุ่งยากบางคดีกรณีอาจไม่เป็นดังที่กล่าว จนอาจทำให้ศาลมีภาระในการถามพยานแทนคู่ความมากเกินไป เพราะศาลจะต้องสอบถามคู่ความแต่ละฝ่ายว่าจะนำพยานคนใดมาเบิกความในเรื่องใด และต้องเตรียมคำถามสำหรับพยานคนนั้นๆ ปัญหาจึงเกิดขึ้นว่ากรณีจำต้องปฏิบัติตามรูปแบบดังกล่าวทุกกรณีหรือไม่ หรืออาจนำรูปแบบการถามพยานอย่างคดีสามัญมาใช้บังคับได้

(1.2.2) การเลื่อนคดีแต่ละครั้งไม่เกิน 7 วัน (มาตรา 193 เบญจ) กรณีมักจะมีปัญหาเกี่ยวกับการเลื่อนคดีไม่มีข้อยุ่งยาก เพราะดังที่กล่าวแล้วว่ามีบางกรณีที่จำเป็นต้องเลื่อนคดีเกิน 7 วัน ดังนั้น การนำมาตราดังกล่าวมาใช้จึงต้องเป็นไปอย่างผ่อนปรนโดยอาศัยมาตรา 190 ตี

(2) ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ดุลยพินิจหรือปฏิบัติหน้าที่ – ในการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากจะให้อำนาจศาลอย่างมากในการเข้าไปมีบทบาทในการดำเนินกระบวนการพิจารณาไม่ว่าจะเป็น การค้นหาข้อเท็จจริงในคดี การใช้ดุลยพินิจ หรือแม้แต่การไต่ถามคู่ความ ประนีประนอมยอมความกันก็ตาม ซึ่งจากหลักเกณฑ์ดังกล่าวนับว่าเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการพิจารณาคดีให้เป็นไปโดยรวดเร็ว แต่อย่างไรก็ตามการที่ศาลจะดำเนินการดังกล่าวย่อมมีปัญหา

เช่นเดียวกัน ซึ่งปัญหาที่สำคัญได้แก่เรื่อง ความหมั่นหม่อมต่อความเป็นกลางของศาล เนื่องจากปกติแล้วการมีคดีความกันส่วนมากจะมีพื้นฐานจากความขัดแย้งทางผลประโยชน์ระหว่างคู่ความ ซึ่งในการใช้ดุลยพินิจหรือการปฏิบัติหน้าที่ของศาลในบางกรณีก็ย่อมจะทำให้คู่ความฝ่ายหนึ่งเสียประโยชน์ อีกฝ่ายหนึ่งได้ประโยชน์ได้เช่นกัน ดังนั้น การที่กฎหมายให้อำนาจศาลเข้าไปมีบทบาทอย่างมากในการพิจารณาคดีในลักษณะที่เป็นระบบไต่สวน (Inquisitorial system) มากกว่าจะเป็นระบบกล่าวหา (Accusatorial system) อย่างที่คุ้นเคยกัน ย่อมจะทำให้เกิดความแปลกใหม่หรือประหลาดใจแก่คู่ความ จนอาจส่งผลให้คู่ความฝ่ายที่เสียประโยชน์เข้าใจได้ว่าศาลไม่เป็นกลางและไม่ให้ความเป็นธรรมแก่ตน โดยกรณีดังกล่าวสามารถเกิดขึ้นได้ง่ายกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ตัวอย่างเช่น

(2.1) การไต่ถามคดี - เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้ศาลต้องทำการไต่ถามคดีให้คู่ความประนีประนอมยอมความกันเสียก่อนที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างอื่น โดยในการไต่ถามคดีนั้นถือเป็นกระบวนการที่ค่อนข้างยากในทางปฏิบัติ เพราะศาลจะต้องโน้มน้าวให้คู่ความปรองดองท่ามกลางความขัดแย้ง ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าวอาจจะมีกรณีที่ศาลจะต้องกล่าวถึงเงื่อนไขของการเจรจาในการเชิงเสนอแนะแก่คู่ความหรือกรณีอื่นในทำนองเดียวกัน และอาจไม่เป็นไปตามความประสงค์ของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจนอาจทำให้ฝ่ายนั้นมองว่าศาลมีส่วนได้เสียกับอีกฝ่ายจึงบีบบังคับให้ต้องยอมรับตามเงื่อนไขดังกล่าว นอกจากนี้ ในทางปฏิบัติของศาลมักจะทำการไต่ถามคดีโดยผู้พิพากษานายเดียว ไม่ได้กระทำเป็นองค์คณะ ก็ยังมีความเสี่ยงอย่างมากต่อคำครหาดังกล่าว ดังนั้น การจัดตั้งคณะไต่ถามคดีขึ้นเป็นพิเศษก็น่าจะช่วยแก้ไขปัญหาในส่วนนี้ได้อย่างมาก

(2.2) การสืบพยาน - ในการสืบพยาน กฎหมายกำหนดให้ศาลเข้าไปมีบทบาทในการค้นหาข้อเท็จจริง ด้วยการเป็นผู้ถามพยานที่คู่ความนำเข้าสู่ หรือด้วยการนำพยานหลักฐานใดๆ เข้าสู่ตามที่เห็นสมควร (มาตรา 193 จัตวา) กรณีจึงเป็นไปได้ว่าในการถามพยานหรือการนำพยานมาสืบดังกล่าวอาจก่อให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบกันในเชิงคดี ซึ่งย่อมเป็นที่แน่นอนว่าฝ่ายที่เสียเปรียบจะรู้สึกศาลไม่เป็นกลาง นอกจากนี้ ในกรณีที่จำเลยให้การโดยไม่มีเหตุต่อสู้คดีของโจทก์ได้ (มาตรา 196 (2)) อันอยู่ในข่ายที่ศาลจะงดสืบพยานและพิพากษาโดยเร็วได้ก็ตาม แต่การที่จะใช้ดุลยพินิจดังกล่าวมักจะเสี่ยงต่อคำครหาว่าไม่เป็นธรรมกับฝ่ายจำเลย เพราะโดยปกติจำเลยมักจะประสงค์และเข้าใจว่าควรจะได้รับโอกาสในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ด้วยการสืบพยานฝ่ายตน กรณีจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่คู่ความฝ่ายจำเลยจะรู้สึกไม่ยุติต่อศาล

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ทำให้เกิดความลำบากต่อการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาอย่างมาก และที่สำคัญหากผู้พิพากษาได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต แต่ถูกคู่ความหรือทนายความฝ่ายที่เสียประโยชน์ร้องเรียนการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว อ้างว่าไม่เป็นกลางหรืออ้างเหตุอื่นในลักษณะเดียวกัน จนบางครั้งผู้บริหารของศาลนั้นๆ จะทำการสอบสวนหรือเรียกผู้ที่เกี่ยวข้องมาสอบถาม ซึ่งหากมองในแง่การตรวจสอบความโปร่งใสในการทำงานของผู้พิพากษาแล้ว ก็เป็นสิ่งที่ควรกระทำอย่างยิ่ง เพราะผู้พิพากษาจำเป็นต้องทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรู้สึกว่าเขาได้รับความเป็นธรรมหรือยุติธรรมจากศาล แต่อย่างไรก็ตาม ในการร้องเรียนดังกล่าวก็อาจจะทำด้วยความสุจริตเสมอไปไม่ เพราะคู่ความหรือทนายความบางคนก็ไม่ได้มีความยำเกรงต่อศาลเท่าที่ควรกับประสงค์ที่จะได้สิ่งใดสิ่งหนึ่งตามความประสงค์ของตนเสมอ ซึ่งจะพบบ่อยครั้งที่เมื่อศาลมีคำสั่งหรือใช้ดุลยพินิจอย่างใดอย่างหนึ่ง และกรณีดังกล่าวอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถอุทธรณ์ฎีกาได้ แต่คู่ความหรือทนายความที่ไม่พอใจคำสั่งดังกล่าวกลับเข้าพบผู้บริหารศาลเพื่อร้องเรียนแทนที่จะอุทธรณ์ฎีกาตามขั้นตอน ซึ่งเมื่อเกิดกรณีดังกล่าว ก็มักจะทำให้ผู้พิพากษาท่านนั้นเสียกำลังใจในการทำงานและอาจส่งผลให้ผู้พิพากษาบางท่านไม่ประสงค์หรือหาทางหลีกเลี่ยงที่จะไม่ให้เกิดเรื่องดังกล่าวขึ้นด้วยการไม่พยายามใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาคดี จนบางครั้งทำให้คดีได้รับการพิจารณาโดยล่าช้า เช่น ไม่สั่งงดสืบพยานจำเลยแม้คำให้การของจำเลยจะไม่มีประเด็นที่จะต้องสืบคดี โจทก์ก็ได้เลย เป็นต้น

4.3.2 ปัญหาในทางปฏิบัติของคู่ความและทนายความ

ในทางปฏิบัติมิใช่ปัญหาจะเกิดขึ้นเฉพาะในการปฏิบัติงานของศาลเท่านั้น แต่ในส่วนของคู่ความและทนายความก็มีปัญหาเกิดขึ้นเช่นกัน ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจากความไม่คุ้นเคยกับกฎหมายใหม่ เนื่องจากการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายในแต่ละครั้งมักจะกระทำในวงแคบๆ เท่านั้น จึงทำให้ประชาชนทั่วไปไม่มีโอกาสทราบได้ และแม้ทนายความหรือนักกฎหมายสาขาอื่นก็ยากที่จะทราบเช่นกัน และเมื่อทนายความหรือคู่ความไปศาล ก็ทำให้มีปัญหายังยิ่งในการดำเนินคดี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเตรียมคดี ช่วงเวลาในการยื่นคำคู่ความหรือเอกสารต่อศาล การสืบพยานหรือขึ้นตอนพิจารณาอื่นๆ อันจะส่งผลถึงการพิจารณาของศาลและกระทบต่อความยุติธรรมในที่สุด

สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหานั้น คงไม่มีทางใดที่จะก่อให้เกิดผลสำเร็จดีเท่าการร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เริ่มตั้งแต่ผู้ร่างกฎหมายที่ต้องเปิดกว้างเพื่อรับฟังความคิดเห็นของหลายฝ่ายเพื่อให้ได้กฎหมายที่ดี คู่ความและทนายความต้องติดตามความเป็นไปของกฎหมายใหม่ๆ เพื่อให้สามารถปฏิบัติตนหรือปฏิบัติหน้าที่ให้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพ ในส่วนของศาลเองก็น่าที่จะต้องปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงบทบาทจากที่เคยชินกับการวางตัวเป็นกลางตามระบบกล่าวหา (Accusatorial system) เป็นผู้เข้าไปมีส่วนร่วมหรือเป็นหลักในการค้นหาความจริงอย่างระบบไต่สวน (Inquisitorial system) ซึ่งการแก้ไขปัญหานี้คงต้องใช้เวลาระยะหนึ่งกว่าจะเข้ารูปเข้ารอย